

УДК 355.358:37.026.8

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ОСНОВ БОЙОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВИХ ДІЙ ПІДРОЗДІЛІВ

Гаврилюк В.В.

Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

Статтю присвячено характеристиці особливостей навчання майбутніх офіцерів-прикордонників основ бойового забезпечення оперативно-службових дій підрозділів: структури навчальної дисципліни та розподілу навчального часу за розділами (модулями), темами і видами навчальних занять.

Ключові слова: майбутні офіцери-прикордонники, навчання, підрозділи, оперативно-службові дії, основи бойового забезпечення, особливості.

Постановка проблеми. Науковий пошук шляхів зміцнення практичної складової професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників спрямовано на реалізацію даних обставинки на лінії розмежування між силами антитерористичної операції та незаконними збройними формуваннями: постійними обстрілами місць несення служби прикордонних нарядів з використанням стрілецької зброї, гранатометів, озброєння бойових машин піхоти, мінометів, а також забороненого Мінськими домовленостями озброєння. Через це професійну компетентність у цілому та основні військово-спеціальні компетенції майбутніх офіцерів-прикордонників зокрема покладено до основи змісту освітньої діяльності у вищому навчальному закладі Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) – Національній академії ДПСУ імені Богдана Хмельницького.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення зазначеної проблеми та на які опирається автор. Результати аналізу останніх досліджень за визначеною темою показують, що науковцями зосереджено увагу на організаційних та педагогічних умовах підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до управління основними підрозділами охорони державного кордону (Л. О. Балагур), формування їх готовності до лідерства (Б. Я. Ратич), навчання майбутніх прикордонників застосовувати автоматизовані комплекси та технічні засоби прикордонного контролю (О. Л. Войцехівський, Ю. М. Кузь, С. М. Заболотний), формування професійної готовності курсантів-дівчат до прикордонної служби (О. В. Селіванова), формування професійних якостей військовослужбовців-кінологів у процесі навчання (О. Д. Богданюк, О. В. Виноград) та майбутніх офіцерів тилу (О. А. Пономаренко, В. А. Чернявський), формування взаємовідносин у колективах частин та підрозділів (В. С. Кушнір), розвитку професійної компетентності засобами дистанційного навчання (І. Г. Блощинський, А. М. Машталер) та ін. Особливої уваги заслуговують наукові роботи, присвячені педагогічним аспектам навчання майбутніх офіцерів-прикордонників окремим видам всебічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів та підрозділів ДПСУ (В. П. Березюк, І. А. Новак, В. С. Полук, С. В. Серховець, Р. В. Сич, С. В. Сінкевич та ін.) [1, с. 47].

Однак комплексного дослідження проблеми навчання майбутніх офіцерів-прикордонників основ бойового забезпечення оперативно-службових (бойових) дій підрозділів на сьогодні немає, де освітній процес у визначеному контексті характеризувався б ефективністю.

Метою статті є характеристика особливостей навчання майбутніх офіцерів-прикордонників основ бойового забезпечення оперативно-службових (бойових) дій підрозділів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перспективи розвитку освітнього процесу у Національній академії ДПСУ імені Богдана Хмельницького характеризуються значним збільшенням обсягу практичної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників – практичної складової їх військово-спеціальної підготовки. Крім того, у зв'язку з переходом органів та підрозділів ДПСУ на військову охорону визначених ділянок державного (адміністративного) кордону та лінії розмежування (зіткнення) відновлено викладання навчального матеріалу, пов'язаного з видами бойового забезпечення оперативно-службових (бойових) дій. До 2016 року окремі види бойового забезпечення вивчалися курсантами усіх факультетів з навчальних дисциплін «Військово-інженерна підготовка» та «Радіаційний, хімічний, біологічний захист підрозділів». Опрацювання навчальних питань щодо розвідки, охорони, радіоелектронної боротьби та тактичного маскування носило ознайомлювальний характер під час вивчення навчальної дисципліни «Загальна тактика».

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Основи бойового забезпечення» передбачається здобуття курсантами компетенцій, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю (спеціалізацією), а саме здатність: впевнено діяти та виконувати завдання інженерного забезпечення в різних видах бою; організувати радіаційний, хімічний, біологічний захист в підрозділі в різних умовах обстановки; вивчати (здійснювати інженерну розвідку) інженерні заходи противника, маскувальні якості місцевості; наявності, стану та прохідності шляхів, можливості штатних та доданих інженерних підрозділів; місць і характеру руйнувань, пожеж, затоплень й інших перешкод, напрямів їх подолання або обходу; характеру водних перешкод і умов їх форсування; місцезнаходження і стану джерел води; наявності місцевих будівельних

матеріалів, а також засобів, які можуть бути використані для інженерного обладнання позицій; використовувати знання щодо бойових властивостей зброї масового ураження, вражаючих факторів, що виникають внаслідок аварій (руйнувань) об'єктів атомної енергетики та підприємств хімічної промисловості; обладнувати вогневі позиції та фортифікаційні споруди захисту особового складу та техніки; використовувати технічні засоби радіаційної, хімічної розвідки та контролю; проводити підривні роботи із застосуванням основних способів підривання; виконувати інженерні заходи та заходи рхб захисту з маскування та захисту підрозділів і об'єктів від високоточної та інших видів зброї; використовувати технічні засоби спеціальної обробки; брати участь в організації форсування водних перешкод; використовувати засоби інженерного озброєння та інженерні боєприпаси; визначати порядок подолання дистанційно встановлених мінних полів противника; встановлювати мінно-вибухові та невибухові загородження; тактичні розрахунки щодо оцінювання радіаційної та хімічної обстановки, а також маскування дій підрозділів та об'єктів із застосуванням димів (аерозолів); організувати бойову, похідну, сторожову та безпосередню охорону; використовувати знання щодо особливостей організації та здійснення радіоелектронної боротьби та тактичного маскування в сучасних умовах [2, с. 43].

З метою забезпечення ефективності навчання майбутніх офіцерів-прикордонників основ бойового забезпечення оперативно-службових (бойових) дій підрозділів автором розроблено Робочу програму навчальної дисципліни «Основи бойового забезпечення», де передбачено логічно вибудоване та послідовне вивчення трьох модулів:

Модуль 1

ТЕМА 1. Види бойового забезпечення

Види бойового забезпечення (розвідка; охорона; радіоелектронна боротьба; тактичне маскування; інженерне забезпечення; радіаційний, хімічний, біологічний захист), порядок вивчення навчальної дисципліни, загальні положення.

ТЕМА 2. Фортифікаційні споруди та маскування

Окремі окопи, їх елементи та розміщення на місцевості, розробка, трасування та обладнання окопів для стрільби, мета та завдання маскування, вимоги до нього, інженерні, організаційні та технічні заходи щодо маскування, зведення фортифікаційних споруд та маскування, практичне виконання розробки, трасування та обладнання окопів для стрільби, улаштування масок приховування з місцевих матеріалів.

ТЕМА 3. Засоби індивідуального та колективного захисту

Засоби індивідуального захисту. Призначення, загальна будова, захисні властивості засобів захисту органів дихання і правила їх використання. Норматив із захисту від зброї масового ураження № 1. Призначення, захисні властивості, загальна будова загальновійськового захисного комплексу і правила його використання. Нормативи із захисту від зброї масового ураження № 4, 6, 8.

Порядок використання засобів індивідуального захисту. Порядок використання засобів інди-

видуального захисту органів дихання. Відпрацювання нормативу із захисту від зброї масового ураження № 1. Порядок використання засобів індивідуального захисту шкіри. Відпрацювання нормативів із захисту від зброї масового ураження № 4, 6, 8. Засоби колективного захисту.

ТЕМА 4. Інженерні загородження та засоби пошуку (виявлення) вибухонебезпечних предметів

Інженерні невибухові загородження. Призначення, класифікація та вимоги до невибухових загороджень. Загальна будова й основні характеристики протитанкових та протипіхотних невибухових загороджень, їх роль і значення в бою. Способи подолання невибухових загороджень. Заходи безпеки. Інженерні вибухові загородження. Керовані та некеровані мінно-вибухові загородження. Пророблення проходів у мінно-вибухових загородженнях. Класифікація вибухових речовин. Поняття про вибух, детонацію, горіння. Вибухові речовини та засоби підривання. Вибухові речовини та засоби підривання. Вогневий та електричний спосіб підривання. Засоби вогневого способу підривання та їх характеристики.

Порядок виготовлення запальної трубки. Засоби електричного способу підривання та їх характеристики. Електровибухові мережі. Заходи безпеки під час проведення підривних робіт. Практичне виконання підривання. Заходи безпеки. Виготовлення запальної трубки та одиночних зарядів. Практичне виконання підривання вогневим та електричним способом.

ТЕМА 5. Загроза розповсюдження зброї масового ураження

Ядерна зброя. Поняття про ядерну зброя. Ядерні реакції. Ядерне паління. Будова ядерних боєприпасів. Калібри ядерних боєприпасів. Види ядерних вибухів. Способи захисту особового складу, озброєння і техніки від уражаючих факторів ядерного вибуху.

Хімічна зброя. Поняття про хімічну зброя. Вражаючі фактори хімічної зброї. Види бойового стану бойових токсичних хімічних речовин. Основні принципи застосування хімічної зброї. Способи доставки хімічної зброї до цілі. Завдання, що вирішуються з використанням хімічної зброї. Складові бойових токсичних хімічних речовин. Класифікація отруйних речовин. Характеристика токсинів. Поняття про фітотоксиканти. Будова, принцип дії хімічних боєприпасів та способи їх застосування. Способи захисту персоналу і техніки від уражаючих факторів хімічної зброї.

Біологічна та запально-радіаційна зброя. Димові засоби. Характеристика вражаючої дії біологічної зброї. Вражаючі фактори запально-радіаційної зброї. Призначення, тактико-технічні характеристики, загальна будова димових засобів.

ТЕМА 6. Прилади радіаційної, хімічної розвідки та дозиметричного контролю

Прилади рхр та дозиметричного контролю. Призначення, технічні характеристики, комплектність дозиметрів-радіометрів МКС-07 «Пошук», МКС-У, МКС-05 «Терра». Засоби хімічної розвідки. Призначення, технічні характеристики, комплектність ВПХР, ChemPro-100i та індикаторної плівки АП-1.

Порядок використання приладів. Порядок підготовки до роботи дозиметрів-радіометрів МКС-07 «Пошук». Порядок підготовки до роботи

дозиметрів-радіометрів МКС-У. Порядок підготовки до роботи дозиметрів-радіометрів МКС-05 «Терра» до роботи. Вимірювання радіації. Порядок підготовки до роботи та виявлення ОР за допомогою ВПХР, ChemPro-100i та індикаторної плівки АП-1.

Модульна контрольна робота № 1 **Модуль 2**

ТЕМА 4. Інженерні загородження та засоби пошуку (виявлення) вибухонебезпечних предметів

Протипіхотні вибухові пристрої фугасної та осколкової дії. Протипіхотні вибухові пристрої фугасної дії. Протипіхотні вибухові пристрої осколкової дії. Протитанкові міни. Протитанкові міни фугасної дії. Протитанкові міни кумулятивної дії. Мінна безпека. Дії підрозділу, що потрапив до замінованої зони. Демаскуючі ознаки, за якими можуть бути виявлені міни. Дії підрозділу під час інциденту (підриві в замінованій зоні). Засоби пошуку (виявлення) вибухонебезпечних предметів. Засоби пошуку вибухонебезпечних пристроїв (далі – ВПП) глибиною до 90 см. Тактико-технічні характеристики (далі – ТТХ), загальна будова, принцип дії, підготовка до роботи та налаштування на різні типи ґрунтів. Засоби пошуку ВПП глибиною до 3 м. ТТХ, загальна будова, принцип дії, підготовка до роботи та налаштування на різні типи ґрунтів.

ТЕМА 7. Розвідка

Розвідка як вид бойового забезпечення. Завдання та основні вимоги до розвідки. Особливості розвідки противника. Особливості розвідки місцевості.

Організація та ведення розвідки. Проведення засідки. Організація та ведення спостереження та підслуховування. Організація та здійснення пошуку, нальоту, розвідки боєм.

ТЕМА 8. Заходи рхб захисту

Заходи рхб захисту. Виявлення та оцінювання рхб обстановки. Підтримання живучості. Маскування дій військ та об'єктів. Організація радіаційної, хімічної розвідки та контролю. Організація та проведення радіаційної та хімічної розвідки. Організація та проведення радіаційного та хімічного контролю. Спеціальна обробка. Поняття про спеціальну обробку. Розчини, рецептури та речовини, які використовуються для спеціальної обробки. Організація та порядок проведення часткової спеціальної обробки. Організація та порядок проведення повної спеціальної обробки. Вимоги безпеки під час проведення робіт із спеціальної обробки.

Ведення рх розвідки. Дії спостерігача за рхб обстановкою (спостережного поста). Дії хіміка-розвідника. Прийоми та способи часткової спеціальної обробки. Обробка відкритих ділянок шкіри, обмундирування, засобів індивідуального захисту, стрілецької зброї з використанням індивідуальних протихімічних пакетів. Прийоми та способи часткової спеціальної обробки озброєння, військової техніки з використанням штатних технічних засобів.

ТЕМА 9. Інженерні боеприпаси різного призначення та засоби їх пошуку

Установка та знешкодження (знищення) протипіхотних вибухових пристроїв. Пошук вибухонебезпечних предметів. Відпрацювання вправ із практичного встановлення та знищення протипі-

хотних вибухових пристроїв (далі – ППВП). Налаштування та практична робота з міношукачами. Установка та знешкодження (знищення) протитанкових вибухових пристроїв (далі – ПТВП). Відпрацювання вправ із практичного встановлення ПТВП. Порядок знищення ПТВП. Пошук вибухонебезпечних предметів. Демаскуючі ознаки, ідентифікація та класифікація вибухонебезпечних предметів (далі – ВПП) за ступенем небезпеки. Способи виявлення ВПП.

Модульна контрольна робота № 2 **Модуль 3**

ТЕМА 10. Заходи інженерного забезпечення

Заходи інженерного забезпечення. Порядок роботи командира при організації інженерного забезпечення. Основні складові інженерного забезпечення. Інженерна розвідка противника, місцевості й об'єктів. Сили і засоби інженерної розвідки. Порядок проведення інженерної розвідки. Особливості фортифікаційного обладнання опорних пунктів, позицій і районів розташування підрозділів. Порядок фортифікаційного обладнання опорних пунктів. Обладнання позицій і районів розташування підрозділів. Особливості улаштування інженерних загороджень, пророблення проходів через перешкоди. Ступені готовності мінно-вибухових загороджень. Документація, що ведеться під час улаштування інженерних загороджень, відповідальність. Особливості обладнання та утримання переправ через водні перешкоди. Техніка, що застосовується для обладнання переправ. Порядок обладнання та утримання переправи через водні перешкоди. Особливості обладнання пунктів водопостачання та виконання інженерних заходів щодо маскування і захисту від високоточної зброї. Обладнання і техніка, що застосовується для обладнання пунктів водопостачання. Порядок маскування і захисту від високоточної зброї.

ТЕМА 11. Охорона

Бойова, похідна, сторожова та безпосередня охорона. Загальні положення. Мета охорони. Завдання сил і засобів, виділених для здійснення охорони. Особливості організації та здійснення охорони. Організація та здійснення бойової та похідної охорони. Організація та здійснення сторожової та безпосередньої охорони.

ТЕМА 12. Оцінювання радіаційної та хімічної обстановки

Радіаційна і хімічна обстановка, вихідні дані для її оцінювання. Поняття про радіаційну обстановку. Вихідні дані для виявлення й оцінювання радіаційної обстановки. Поняття про хімічну обстановку. Вихідні дані для виявлення й оцінювання хімічної обстановки.

Практична робота командира підрозділу щодо оцінювання радіаційної та хімічної обстановки. Послідовність оцінювання радіаційної обстановки. Умовні позначення, які застосовуються в бойових документах для нанесення радіаційної обстановки. Вирішення задач щодо оцінювання радіаційної обстановки за допомогою довідника та формул. Послідовність оцінювання хімічної обстановки. Умовні позначення, які застосовуються в бойових документах для нанесення хімічної обстановки. Вирішення задач щодо оцінювання хімічної обстановки за допомогою довідника та формул.

Таблиця 1

Структура навчальної дисципліни

Курс	Семестр	Кількість кредитів ЄКТС	Загальна	Усього аудиторних занять	Кількість годин									Форми підсумкового контролю		
					аудиторна робота						індивідуальна робота			Самостійна робота	Диференційований залік	Залік
					групові заняття	практичні заняття	семінари	індивідуальні заняття	модульна контрольна робота	підсумковий контроль	реферат	конспект з теми	курслова робота			
За денною формою навчання																
I	1	1,87	56	46	20	22		2						10		
	2	2	60	54	14	36		2						6		
II	3	1,47	44	42	20	10	2	2					2	+		
Усього за дисципліну		5,34	160	142	54	68	2	6		6				+		

Джерело: розроблено автором

Таблиця 2

Розподіл навчального часу за розділами (модулями), темами і видами навчальних занять

№ розділу (модуля)	№ теми	Назва теми	Кількість годин												
			загальна	Усього занять	аудиторна робота					індивідуальна робота			самостійна робота		
					групові заняття	практичні заняття	індивідуальні заняття / семінар	модульна контрольна робота	підсумковий контроль	усього	індивідуальне завдання	реферат		розрахункове завдання	
1	1	Види бойового забезпечення	2	2	2										
	2	Фортифікаційні споруди та маскування	10	8	2	6									2
	3	Засоби індивідуального та колективного захисту	10	8	2	6									2
	4	Інженерні загородження та засоби пошуку (виявлення) вибухонебезпечних предметів	14	14	8	6									
	5	Загроза розповсюдження зброї масового ураження	6	6	4		2 /								
	6	Прилади радіаційної, хімічної розвідки та дозиметричного контролю	12	6	2	4									6
		Модульна контрольна робота № 1		2	2				2						
2	4	Інженерні загородження та засоби пошуку (виявлення) вибухонебезпечних предметів	8	8	8										
	7	Розвідка	8	8	2	6									
	8	Заходи радіаційного, хімічного, біологічного захисту	18	18	4	12	2 /								
	9	Інженерні боеприпаси різного призначення та засоби їх пошуку	24	18		18									6
		Модульна контрольна робота № 2		2	2				2						
3	10	Заходи інженерного забезпечення	12	12	12										
	11	Охорона	8	8	2	6									
	12	Оцінювання радіаційної та хімічної обстановки	8	8	2	4	2 /								
	13	Радіоелектронна боротьба та тактичне маскування	8	6	4		/ 2								2
		Модульна контрольна робота № 3		2	2				2						
Диференційований залік			6	6					6						
Усього за дисципліну			160	142	54	68	8		6	6				18	

Джерело: розроблено автором

Порівняльна характеристика вражаючих факторів, що виникають внаслідок застосування зброї масового ураження та аварій (руйнувань) об'єктів атомної енергетики та хімічної промисловості. Характеристика основних об'єктів з ядерними компонентами. Радіаційні наслідки аварій. Рекомендації щодо забезпечення безпеки підрозділів та інших об'єктів військ, розташованих поблизу об'єктів з ядерними компонентами. Характеристика сильнодіючих отруйних речовин (далі – СДОР), що використовуються на об'єктах хімічної промисловості. Аналіз формування вражаючих факторів під час аварій на об'єктах з хімічно небезпечними компонентами. Комплекс заходів із захисту особового складу та цивільного населення від СДОР.

Тема 13. Радіоелектронна боротьба та тактичне маскування

Радіоелектронна боротьба як вид бойового забезпечення. Особливості радіоелектронного подавлення. Особливості радіоелектронного захисту. Тактичне маскування як вид бойового забезпечення. Способи досягнення прихованості діяльності своїх підрозділів. Особливості введення противника в оману. Особливості організації та здійснення радіоелектронної боротьби та тактичного маскування в сучасних умовах. Сучасний досвід радіоелектронного подавлення та радіоелектронного захисту. Сучасний досвід

досягнення прихованості діяльності своїх підрозділів та введення противника в оману.

Модульна контрольна робота № 3 Диференційований залік

Структуру навчальної дисципліни та розподіл навчального часу за розділами (модулями), темами і видами навчальних занять представлено в таблицях 1 та 2 відповідно.

Висновки. Особливостями навчання майбутніх офіцерів-прикордонників основ бойового забезпечення оперативно-службових (бойових) дій підрозділів є сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і педагогічних прийомів викладання військово-спеціальних навчальних дисциплін, спрямованих на досягнення проміжних та кінцевих цілей здобуття курсантами відповідної компетентності – структура навчальної дисципліни та розподіл навчального часу за розділами (модулями), темами і видами навчальних занять.

Перспективами подальших розвідок за визначеним напрямом є опрацювання навчально-методичного забезпечення з метою організації та здійснення навчання майбутніх офіцерів-прикордонників основ бойового забезпечення оперативно-службових (бойових) дій підрозділів у навчальному закладі Державної прикордонної служби України.

Список літератури:

1. Гаврилюк В. В. Педагогічні умови навчання майбутніх офіцерів-прикордонників основ бойового забезпечення оперативно-службових (бойових) дій підрозділів / В. В. Гаврилюк // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. О. В. Діденко]. – Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2016. – № 4(6). – С. 46–54.
2. Гаврилюк В. В. Критерії, показники та рівні оволодіння майбутніми офіцерами-прикордонниками основними компетенціями бойового забезпечення оперативно-службових (бойових) дій / В. В. Гаврилюк // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. О. В. Діденко]. – Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2016. – № 5(7). – С. 42–49.

Гаврилюк В.В.

Национальная академия Государственной пограничной службы Украины
имени Богдана Хмельницкого

ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ-ПОГРАНИЧНИКОВ ОСНОВАМ БОЕВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОПЕРАТИВНО-СЛУЖЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ

Аннотация

Статья посвящена характеристике особенностей обучения будущих офицеров-пограничников основам боевого обеспечения оперативно-служебных действий подразделений: структуры учебной дисциплины и распределения учебного времени по разделам (модулям), темам и видам учебных занятий.

Ключевые слова: будущие офицеры-пограничники, обучение, подразделения, оперативно-служебные действия, основы боевого обеспечения, особенности.

Gavrylyuk V.V.

National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine
named after Bohdan Khmelnytskyi

**PECULIARITIES OF THE FUTURE BORDER GUARD OFFICERS' TRAINING
WITHIN THE BASICS OF COMBAT SUPPORT
FOR OPERATIONAL AND SERVICE ACTIONS OF UNITS**

Summary

The article is devoted to the description of the peculiarities of the future border guard officers' training within the bases of combat support for operational and service actions of units: training discipline structure and academic time distribution according to parts (modules), themes and types of training lessons.

Keywords: future border guard officers, training, units, operational and service actions, bases of combat support, peculiarities.